

Slovník použitých výrazov

centrá osídlenia (settlement centres): v zmysle terminológie KURS 2001 centrá osídlenia predstavujú kategorizáciu obcí podľa úrovne obsluhy ako pre vlastné mesto, tak aj pre jeho zázemie. Členia sa na: osobitné centrá (BA, KE), centrá prvej až piatej skupiny (uvedené v piatej kapitole dokumentu KURS 2001 – Rozvoj sídelnej štruktúry Slovenskej republiky).

centrálny koordinačný orgán NSRR (Central Coordination Authority NSRR): stanovený na národnej úrovni s cieľom zabezpečiť koordináciu programovania, implementácie, monitorovania a hodnotenia štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v rámci cieľa Konvergenca a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť. Zabezpečuje tak strategickú úroveň implementačného systému NSRR. Operačnú úroveň implementačného systému NSRR tvoria príslušné riadiace orgány jednotlivých operačných programov, resp. sprostredkovateľské orgány pod riadiacimi orgánmi (ak relevantné pre daný program). Centrálnymi koordinačným orgánom NSRR je Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR.

certifikačný orgán (Certifying Authority): národný, regionálny alebo miestny verejný orgán alebo subjekt poverený členským štátom na certifikovanie výkazov výdavkoch a žiadosti o platbu predtým, ako sa zašlú Komisii. V prípade Slovenskej republiky je certikačným orgánom Ministerstvo financií SR. Zodpovedá za koordináciu finančného riadenia pre všetky operačné programy v rámci cieľa Konvergenca a cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

cieľ Európska územná spolupráca (Objective „European Territorial Cooperation“): jeden z troch cieľov kohéznej politiky EÚ na programové obdobie 2007 – 2013 financovaný z ERDF. Tento cieľ je zameraný na posilnenie cezhraničnej spolupráce prostredníctvom spoločných miestnych a regionálnych iniciatív, posilnenie nadnárodnej spolupráce prostredníctvom činností prispievajúcich k integrovanému územnému rozvoju naplňajúcemu priority Spoločenstva a posilnenie medziregionálnej spolupráce a výmeny skúseností na príslušnej územnej úrovni (článok 3 všeobecného nariadenia). Cieľ Európska územná spolupráca je v prípade cezhraničnej spolupráce oprávnený pre pohraničné regióny NUTS 3; v prípade nadnárodnej spolupráce – nadnárodné oblasti (zoznam bude stanovený EK neskôr) v prípade medziregionálnej spolupráce a výmeny skúseností – územie celého Európskeho spoločenstva.

cieľ Konvergenca (Objective „Convergence“): jeden z troch cieľov kohéznej politiky EÚ na programové obdobie 2007 – 2013 financovaný z KF, ERDF a ESF. Cieľ Konvergenca financovaný z ERDF a ESF sa sústreďuje na regióny NUTS 2, ktorých hrubý domáci produkt na obyvateľa v parite kúpnej sily (HDP/obyv. v PKS), vypočítaný na základe disponibilných údajov za tri posledné roky pred prijatím nariadenia, nedosiahne 75 % priemeru rozšírenej EÚ – čo je v prípade SR celé jej územie s výnimkou bratislavského kraja. Cieľ Konvergenca financovaný z KF pokryje členské štáty, ktorých hrubý národný dôchodok (HND) v parite kúpnej sily, vypočítaný na základe disponibilných údajov za tri posledné roky pred prijatím nariadenia, nedosiahne 90% priemeru EÚ, a ktoré majú Konvergenčný program – tieto kritériá SR spĺňa.

Tento cieľ je zameraný na urýchlenie štrukturálnej konvergenie oprávnených regiónov a koncentruje sa na skvalitnenie podmienok rastu a zamestnanosti vďaka investíciám do fyzických a ľudských zdrojov; inovácií a spoločnosti založenej na vedomostiach; adaptabilnosti na hospodárske a sociálne zmeny; ochranu životného prostredia; administratívnu efektívnosť. (článok 3 všeobecného nariadenia)

cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (Objective „Regional competitiveness and employment“): jeden z troch cieľov kohéznej politiky EÚ na programové obdobie 2007 – 2013 financovaný z ERDF a ESF. Oblasť oprávnená na financovanie zo štrukturálnych fondov v rámci cieľa Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, sú tie oblasti, na ktoré sa nevzťahuje cieľ Konvergencia (článok 6 všeobecného nariadenia) – čo je v prípade Slovenska bratislavský kraj. Tento cieľ je s výnimkou najmenej rozvinutých regiónov zameraný na posilnenie konkurencieschopnosti a príťažlivosti regiónov, ako aj zamestnanosti predvídaním hospodárskych a sociálnych zmien vrátane zmien spojených s otvorením trhu prostredníctvom inovácie a podpory znalostnej spoločnosti, podnikania, ochrany a zlepšovania životného prostredia a zlepšovania dostupnosti, prispôsobivosti pracovníkov a podnikov, ako aj rozvojom trhov práce na princípe sociálnej inklúzie (článok 3 všeobecného nariadenia).

disparity (disparities): sú hlavné prekážky, bariéry, ktoré je nutné prekonať, aby bol dosiahnutý cieľ stratégie. Sú výsledkom syntézy identifikovaných slabých stránok a ohrození uvedených v SWOT analýze.

efektívnosť (effectiveness): pomer medzi finančným vstupom a dosiahnutým výstupom, výsledkom, a/alebo dosahom.

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF) (European Regional Development Fund): finančný nástroj štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ, ktorý prispieva k financovaniu pomoci na posilnenie ekonomickej a sociálnej súdržnosti odstraňovaním regionálnych rozdielov cestou podpory rozvoja a štrukturálneho prispôbenia sa regionálnych ekonomík. Zahŕňa aj adaptáciu upadajúcich priemyselných regiónov a zaostávajúcich regiónov a podporu cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce (článok 2 nariadenia o ERDF).

Európsky sociálny fond (ESF) (European Social Fund): finančný nástroj štrukturálnej a regionálnej politiky EÚ prispievajúci k napĺňaniu priorít EÚ ako posilňovanie ekonomickej a sociálnej súdržnosti zlepšovaním podmienok pre zamestnanosť a tvorbu pracovných príležitostí, podporou vyššej úrovne zamestnanosti a väčšieho počtu a lepších pracovných miest. A to cestou podpory politík členských krajín s cieľom dosiahnuť plnú zamestnanosť, kvalitu a produktivitu práce, propagovať sociálne začleňovanie (inklúziu) vrátane prístupu znevýhodnených ľudí k práci, a znižovať národné, regionálne a miestne rozdiely (článok 2 nariadenia o ERDF).

faktory rozvoja (development factors): predstavujú hlavné impulzy, ktorých využitie vedie k zmierňovaniu identifikovaných disparít. Faktory rozvoja môžu predstavovať existujúce, alebo budúce impulzy.

inovačné póly rastu (innovation growth poles): sú tvorené definovanými centrami osídlenia (krajské mestá, mestá sídiel okresných a obvodných úradov) a časťou územia ťažísk osídlenia prvej a druhej úrovne (súčasťou týchto ťažísk sú okrem vyššie spomínaných centier osídlenia aj niektoré centrá, ktoré sú označované ako kohézne póly rastu) v súlade s Koncepciou územného rozvoja SR.

intermodálna doprava (intermodal transport): premiestňovanie tovaru v jednej a tej istej nákladovej jednotke alebo cestnom vozidle (nákladová jednotka kombinovanej dopravy), ktoré používajú postupne dva alebo viac druhov dopravy bez toho, aby sa s tovarom manipulovalo pri zmene druhu dopravy. Navyše, termín intermodalita sa používa na opísanie dopravného systému, kde sa dva alebo viac druhov dopravy používa na prepravu tej istej nákladovej jednotky kombinovanej dopravy nepretržite, bez nakladania alebo vykladania, v prepravnom reťazci od dverí – k dverám.

kategorizácia pomoci zo štrukturálnych fondov (categorisation of Structural Fund assistance): kategorizácia pomoci zo štrukturálnych fondov zavedená Európskou komisiou sa uvádza v prílohe II implementačného nariadenia. Príspevky z fondov sa zaraďujú do príslušných kategórií v rámci 5 rôznych dimenzií (prioritné témy, forma financovania, typ územia, typ ekonomickej aktivity a lokálna dimenzia - NUTS). Ku každej kategórii je pridelený kód. Následne v procese implementácie fondov sa priraduje ku každému projektu jedna vhodná kategória (s kódom) v rámci jednotlivých sledovaných oblastí/dimenziách, čo umožňuje EK zachytiť prierezovú štatistiku, na čo boli použité zdroje z fondov (v rámci definovaných kategórií v 5 dimenziách) v rámci operačných programov všetkých členských štátov EÚ. EK navyše požaduje ex ante informáciu na úrovni operačného programu – koľko finančných zdrojov sa plánuje na jednotlivé kategórie v rámci prvých troch dimenzií.

kohézne póly rastu (cohesion growth poles): sú tvorené definovanými centrami osídlenia kohézneho významu v príslušnom území. Plnia niektoré funkcie vyššieho významu aj pre priľahlé obce. Sú v nich sústredené rozhodujúce zariadenia lokálneho významu. Sú to predovšetkým centrá, ktoré plnia už v súčasnosti niektoré funkcie vyššieho významu aj pre priľahlé obce, a ktoré spĺňajú dobré lokalizačné faktory s dostupnosťou priľahlých obcí.

Kohézny fond (Cohesion Fund): finančný nástroj kohéznej politiky EÚ na účely posilnenia hospodárskej a sociálnej súdržnosti Spoločenstva v záujme podpory trvalo udržateľného rozvoja (čl. 1 nariadenia o KF). Oprávnené na financovanie z KF sú tie členské štáty, ktorých HND na obyvateľa v PPS vypočítaný na základe údajov Spoločenstva za posledné tri dostupné roky je nižší ako 90 % priemeru Spoločenstva (čl. 5 všeobecného nariadenia).

koncentrácia (concentration): princíp, na ktorého základe sa intervencie implementujú selektívnym spôsobom na vybrané témy (sektory) a územia (podľa členenia NUTS). Selektívnym kritériom je efektívnosť a účinnosť intervencie.

Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 (Slovak Spatial Development Perspective 2001): celoštátna územnoplánovacia dokumentácia s relevantnou právnou záväznosťou vo vzťahu k jej záväznej časti. Ide o vyjadrenie určitej „vízie“ priestorového usporiadania a funkčného využívania územia Slovenska v záujme ujasňovania rozhodovania v súčasnosti a v krátkodobom a strednodobom výhľade. Úlohou celoštátnej územnoplánovacej dokumentácie je vyjadriť predstavy na optimálne priestorové súvislosti na celoštátnej a medzinárodnej úrovni.

konvergencia (convergence): približovanie, vyrovnávanie úrovne. Celková konvergencia pozostáva z troch parciálnych okruhov konvergenzie: nominálnej konvergenzie, reálnej konvergenzie a štrukturálnej konvergenzie.

marginalizované rómske komunity (Marginalised Roma Communities): koncentrácie Rómov, ktorí trpia vysokou mierou sociálnej exklúzie a deprivácie.

Národný program reforiem (National Reform Programme): V súlade s novými procesmi koordinácie sa lisabonské stratégie členských krajín koncipujú v rámci trojročných programových cyklov a sú prezentované v *národných programoch reforiem*. Zameranie a obsah týchto strategických dokumentov vychádza z nových zásad hospodárskej politiky EÚ – z tzv. *Integrovaných zásad* (Integrated Guidelines), ktoré syntetizujú doterajšie Všeobecné zásady hospodárskej politiky (Broad Economic Policy Guidelines) a Usmernenia pre zamestnanosť (Employment Guidelines). K prioritným oblastiam stratégie boli vypracované samostatné *akčné plány*, ktoré vláda SR schválila v júli 2005. V akčných plánoch sú definované konkrétne hlavné úlohy pre jednotlivé oblasti. Každá z úloh má jasne definované ciele, časovú postupnosť krokov, indikátory pre hodnotenie pokroku v danej oblasti

a zodpovednosť za plnenie úlohy. bola použitá ako základ a ťažisko aj pre Národný program reforiem pre Slovensko.

Národný rozvojový plán (National Development Plan): analýza situácie vypracovaná členským štátom so zreteľom na ciele kohéznej politiky EÚ (ciele 1,2 a 3), prioritné potreby pre dosiahnutie týchto cieľov, ako aj stratégia, plánované prioritné činnosti, ich špecifické ciele a príslušné indikatívne finančné prostriedky na obdobie 2000 – 2006, resp. v prípade SR na roky 2004 – 2006. Slúži pre Komisiu ako východisko pre vypracovanie Rámca podpory Spoločenstva.

Národný strategický referenčný rámec (National Strategic Reference Framework) - V zmysle legislatívy (nariadení) Európskej únie každý členský štát predkladá pred začiatkom programového obdobia Európskej komisii vlastný rámcový programový dokument, Národný strategický referenčný rámec. Tento dokument predstavuje referenčný nástroj na prípravu programovania fondov. Stanovuje národné priority, ktoré budú spolufinancované zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu v programovom období 2007 – 2013 v nadväznosti na Strategické usmernenia Spoločenstva, ktoré definujú rámce pre intervencie fondov na európskej úrovni. Zabezpečuje, že pomoc z fondov bude využitá v súlade so Strategickými usmerneniami Spoločenstva. Taktiež určí prepojenie medzi prioritami Spoločenstva na jednej strane a Národným programom reforiem na druhej strane. Návrh všeobecného nariadenia Rady, čl. 25, ods. 3 dáva členskému štátu na výber, či začleniť cieľ Európska územná spolupráca do NSRR. NSRR musí povinne obsahovať iba cieľ Konvergencia a cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť.

NATURA 2000 (NATURA 2000): je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie a jej hlavným cieľom je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä pre EÚ ako celok. Táto sústava chránených území má zabezpečiť ochranu najvzácnejších a najviac ohrozených druhov voľne rastúcich rastlín, voľne žijúcich živočíchov a prírodných biotopov vyskytujúcich sa na území štátov Európskej únie a prostredníctvom ochrany týchto druhov a biotopov zabezpečiť zachovanie biologickej rôznorodosti v celej Európskej únii.

nominálna konvergencia (nominal convergence): proces začínajúci vstupom SR do ERMII v r. 2005, ukončený zavedením eura v r. 2009, resp. 2010. Podmienkou realizácie nominálnej konvergenzie je splnenie Maastrichtských kritérií v oblasti verejných financií, inflácie, úrokových sadzieb a výmenného kurzu.

operácia (operation): projekt alebo skupina projektov vybraných riadiacim orgánom príslušného operačného programu, alebo za ktoré riadiaci orgán nesie zodpovednosť podľa kritérií stanovených monitorovacím výborom a vykonávaných jedným alebo viacerými príjemcami, ktorý umožňuje dosiahnutie cieľov prioritnej osi, s ktorou súvisí.

operačný program (Operational Programme): dokument predložený členským štátom a prijatý Komisiou, ktorý určuje stratégiu rozvoja pomocou jednotného súboru priorít, na ktorých dosiahnutie sa bude žiadať pomoc z niektorého fondu alebo v prípade cieľa Konvergencia z Kohézneho fondu a ERDF (článok 2 všeobecného nariadenia).

orgán auditu (Audit Authority): národný, regionálny alebo miestny verejný orgán alebo subjekt funkčne nezávislý od riadiaceho a certifikačného orgánu určený členským štátom pre každý operačný program a zodpovedný za overenie účinného fungovania systému riadenia a kontroly. V podmienkach Slovenska je orgánom auditu – Ministerstvo financií SR, ktorý koordinuje oblasť finančnej kontroly a vnútorného auditu.

póly rastu (growth poles): sú charakteristické prítomnosťou expandujúcich odvetví umiestnených v urbanizovanej oblasti, vyvolávajúce zmeny v ekonomických aktivitách lokalizovaných v zóne svojho vplyvu, ktoré sa prejavujú vo vyššej ekonomickej výkonnosti a konkurencieschopnosti daného územia v porovnaní s ostatnými územiami v regióne. Najvýznamnejšie (najväčšie) póly rastu determinujú vývoj výkonnosti a konkurencieschopnosti okrem úrovne regiónu aj na úrovni celého národného hospodárstva.

potenciálna produkcia (potencial production): maximálna hodnota produktu dosiahnuteľná pri danej vybavenosti výrobnými faktormi. Ide o takú hodnotu HDP, ktorá by sa dala dosiahnuť pri plnom zamestnaní výrobných faktorov, osobitne pracovnej sily, t.j. ekonomika pracuje pri plnej zamestnanosti (na úrovni prirodzenej miery nezamestnanosti).

príjemca (beneficiary): hospodársky subjekt, orgán alebo podnik, či už verejnoprávny alebo súkromný, zodpovedný za začatie alebo za začatie a vykonávanie operácií. V kontexte systémov pomoci podľa článku 87 zmluvy sú príjemcami verejnoprávne alebo súkromné spoločnosti, ktoré vykonávajú jednotlivé projekty a poberajú verejnú pomoc.

prioritná os (priority axis): jedna z priorít stratégie v operačnom programe, ktorá sa skladá zo skupiny navzájom súvisiacich operácií s konkrétnymi, merateľnými cieľmi. Prioritná os operačného programu sa rovná jednej konkrétnej strategickej/špecifickej priorite stratégie Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007 - 2013.

produkčná medzera (production gap): rozdiel medzi potenciálnym a aktuálnym produktom (HDP v stálych cenách) vyjadrený v % vo vzťahu k potenciálnemu produktu. Na úrovni národného hospodárstva udáva mieru využitia výrobných faktorov.

Rámec podpory spoločenstva (Community Support Framework) 2004 – 2006: základný programový dokument členského štátu pre využívanie fondov EÚ v rokoch 2000 – 2006, resp. 2004 – 2006 schválený Komisiou po dohode s dotknutým členským štátom. Európska komisia pri tvorbe Rámca podpory spoločenstva vychádza z prijatého rozvojového plánu daného členského štátu (v prípade SR bol vypracovaný Národný rozvojový plán 2004 - 2006). Rámec podpory spoločenstva obsahuje stratégiu a priority pre činnosť fondov a členského štátu, ich špecifické ciele, príspevok fondov a ostatné finančné zdroje. Tento dokument je rozdelený na priority a vykoná sa prostredníctvom jedného alebo viacerých operačných programov. V prípade Slovenskej republiky sa vzťahuje na Cieľ 1 kohéznej politiky EÚ. V budúcom programovom období 2007 – 2013 sa Rámec podpory spoločenstva nahrádza iným typom dokumentu – Národným strategickým referenčným rámcom.

rastový potenciál (growth potential): dá sa vypočítať ako rozdiel potenciálneho a aktuálneho regionálneho produktu (HDP v bežných cenách) vo vzťahu k potenciálnemu regionálnemu produktu.

reálna konvergencia (real convergence): proces približovania sa ekonomickej výkonnosti SR k priemeru krajín EÚ.

riadiaci orgán (Managing Authority): jeden alebo viac vnútroštátnych, regionálnych alebo miestnych orgánov či subjektov menovaných členskými štátmi pre účely riadenia podpory zo štrukturálnych fondov. Stanovuje sa riadiaci orgán pre Rámec podpory Spoločenstva, pre každý operačný program, Jednotný programový dokument a iniciatívy ES.

sprostredkovateľský orgán (Intermediate Body): každý orgán alebo verejnoprávny orgán alebo súkromný subjekt, ktorý koná pod vedením riadiaceho (sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom) alebo certifikačného orgánu (sprostredkovateľský orgán pod certifikačným orgánom) alebo ktorý vykonáva povinnosti v mene takéhoto orgánu vo vzťahu k príjmom vykonávajúcim operácie.

strategická priorita (strategic priority): jedna z tematických priorít stratégie v Národnom strategickom referenčnom rámci SR na roky 2007 - 2013, ktorá sa skladá zo skupiny navzájom súvisiacich špecifických priorít s konkrétnymi, merateľnými cieľmi.

Strategické usmernenia Spoločenstva (Community Strategic Guidelines): dokument vypracovaný EK, vymedzujúci jednotný rámec, ktorý majú členské štáty EÚ použiť pri vypracovávaní svojich Národných strategických referenčných rámcov a v z nich vyplývajúcich operačných programov. Stanovuje rámec pre všetky ciele kohéznej politiky EÚ, priority Spoločenstva s cieľom podporovať vyvážený, harmonický a trvalo udržateľný rozvoj Spoločenstva.

synergický efekt (synergic effect): efekt koncentrácie vyvolaný spolupôsobením, kombináciou niekoľkých intervencií na jednom území alebo u jedného konečného prijímateľa.

špecifická priorita (specific priority): jedna z tematických priorít navzájom súvisiacich v rámci jednej strategickej priority stratégie v Národnom strategickom referenčnom rámci SR na roky 2007 - 2013, s konkrétnymi, merateľnými cieľmi.

štatistická územná jednotka: NUTS je štandard pre hierarchické členenie administratívnych oblastí štátov Európskej únie pre účel regionálnej štatistiky. Delenie nemusí nevyhnutne odpovedať administratívne deleniu štátu. Je zavedený Štatistickým úradom Európskej komisie (EUROSTAT) v spolupráci s Národnými inštitútmi pre štatistiku, v prípade Slovenska Štatistickým úradom Slovenskej republiky.

štrukturálna konvergencia (structural convergence): proces približovania SR k priemeru hodnôt štrukturálnych ukazovateľov krajín EU v oblasti: všeobecné ukazovatele ekonomického vývoja, zamestnanosť, inovácie a výskum, ekonomické reformy, sociálna kohézia, životné prostredie.

ťažiská osídlenia (settlement core areas): predstavujú priestorové sídelné systémy založené na princípe polarizačných účinkov centier, ktoré využívaním potenciálu kooperačných medzisídelných vzťahov zabezpečujú adekvátnu konkurencieschopnosť a kvalitu života v regióne. V zmysle terminológie KURS sa členia na ťažiská osídlenia 1., 2. a 3. úrovne (uvedené v piatej kapitole dokumentu KURS 2001 – Rozvoj sídelnej štruktúry Slovenskej republiky).

trvalo udržateľný rozvoj (sustainable development): je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov.. TUR zahŕňa zložky: ekonomickú, sociálnu a environmentálnu.

účinnosť (efficiency): pomer medzi plánovanými a dosiahnutými hodnotami jedného merateľného ukazovateľa (pomer plánovanej cieľovej a skutočne dosiahnutej cieľovej hodnoty).